

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра „Регионална и политическа география“

ПЕТЯ НИКОЛАЕВА ДИМИТРОВА

**РОЛЯТА НА ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ В СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ
ДОКУМЕНТИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
НА РАЙОНИТЕ ОТ НИВО 2 В ЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за получаване на
образователна и научна степен „Доктор“,

01.08.02. – Икономическа и социална география (Регионално развитие)

Научен ръководител: доц. д-р Косьо Стойчев

София, 2019

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за защита на разширено заседание на катедра „Регионална и политическа география“ към ГГФ на СУ „Св. Климент Охридски“, проведено на 16.01.2019 г.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на ..... от ..... часа в зала № ..... на СУ „Св. Климент Охридски“.

Материалите по защитата са на разположение в деканата на ГГФ, стая 254 (северно крило) на СУ „Св. Климент Охридски“, бул. „Цар Освободител“ № 15.

СЪДЪРЖАНИЕ

А. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	5
1. <i>Актуалност на темата</i>	5
2. <i>Обект и предмет на изследването</i>	6
3. <i>Основна хипотеза на изследването</i>	7
4. <i>Цел и задачи на изследването</i>	7
5. <i>Използвани методи и методология на изследването</i>	8
6. <i>Географския обхват на понятието „Западна България“</i>	8
7. <i>Структура на дисертационния труд</i>	10
8. <i>Публикации, свързани с дисертационния труд</i>	11
Б. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	12
УВОД	12
ГЛАВА ПЪРВА. ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПУБЛИЧНИ ПОЛИТИКИ	12
1.1. <i>Регионално развитие и регионални диспаритети</i>	13
1.1.1. <i>Основни аспекти</i>	13
1.1.2. <i>Регион</i>	14
1.1.3. <i>Регионални диспаритети</i>	16
1.1.4. <i>Регионално развитие – като обект на изследване</i>	17
1.1.5. <i>Същност на политиката за регионално развитие</i>	17
1.1.6. <i>Вълни на Кондратиев и Цикли на Кузнец</i>	18
1.2. <i>Основни концепции на регионалното развитие в България от 1999 г. до днес</i>	20
1.2.1. <i>Моделът „център-периферия” в ЕС</i>	20
1.2.2. <i>„Центрове на растежа” в България в контекста на политиката за регионално развитие</i>	21
1.2.3. <i>Преосмисляне на политиката за регионално развитие от 1999 г. до днес</i>	23
1.2.4. <i>Прогноза</i>	26
1.3. <i>Регионално развитие и регионално управление</i>	26
1.3.1. <i>Управление. Видове управление</i>	26
1.3.2. <i>Регионално управление</i>	27
1.3.3. <i>Социално-икономическо райониране</i>	28
1.3.4. <i>Административно-териториално деление</i>	29

1.4. Изводи	30
ГЛАВА ВТОРА. ПУБЛИЧНИ ПОЛИТИКИ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ	31
2.1. Публични политики	31
2.2. Стратегически документи за регионално развитие	32
2.3. Връзка между публичните политики и стратегическите документи, в контекста на регионалното развитие	34
2.4. Оценки на въздействието на публични политики и стратегии	34
2.5. Изводи	35
ГЛАВА ТРЕТА. ФАКТОРИ И УСЛОВИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПУБЛИЧНИ ПОЛИТИКИ В СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ	37
3.1. Публични политики и стратегически документи за регионално развитие на национално ниво	37
3.2. Механизми за трансфер на публични средства при реализиране на публични политики	40
3.2.1. Обществени поръчки	41
3.2.2. Фискална децентрализация	41
3.2.3. Кохезионна политика на ЕС	42
3.3. Публични политики по отношение на физически и юридически лица чрез политиките за регионално развитие	43
3.4. Изводи	43
ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. РАЙОНИТЕ ОТ НИВО 2 В ЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ КАТО ОСНОВА ЗА ПОДОБРЯВАНЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ ЧРЕЗ СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ	45
4.1. Модели и схеми на регионализация през годините	45
4.2. „Западна България“ като основа за провеждане на публични политики	47
4.3. Съпоставка на изготвените Междинни оценки на Регионалните планове на регионите от Западна България за периода 2014-2020 г.	49
4.4. Изводи	51
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	52
СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	54
БЛАГОДАРНОСТИ	54

А. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

*„Мисли глобално, действай локално”
Римски клуб*

1. Актуалност на темата

Актуалността на дисертационния труд произтича от две големи предпоставки. Първата е свързана с водената от Европейския съюз (ЕС) политика по кохезия на регионите. До момента процесите по сближаване на регионите от ЕС не постигнаха желанния резултат, което се доказва от направени изследвания и анализи на показателите за развитие на регионите в структурата на Съюза. Потвърждение за това са вътрешните различия между регионите, които продължават да се задълбочават.

Вторият аспект на актуалността са отчетените дисбаланси между регионите в България. Разликите в развитието на регионите особено във вътрешността и периферните зони на страната, стават все по-осезаеми, затова е необходимо преосмисляне на начина, по който се реализират политиките в страната, включително като се промени механизмът на действащата уредба. Стремещт е търсене на варианти за достигане на балансирано развитие между българските региони. Посочените предпоставки налагат извършване на „ревизия“ на наличните стратегически документи и подсилване ролята на регионалната политика като един от най-значимите инструменти за развитие на цялата територия на страната, пречупено през призмата на развитие на отделните региони.

В допълнение, предстои разработване на изцяло нови документи за програмен период 2021-2027 г. В тази връзка и предвид посочените причини е необходимо да се синхронизират процесите по изготвяне на стратегическите документи и анализиране на потребността от прилагане на публични политики в конкретните административно-териториални единици.

По същество стратегиите са документи без задължителен характер, без административни санкции и с ориентировъчна финансова обезпеченост. Това е причината, те да не са изцяло изпълнявани. В тази насока следва да се преразгледат начинът на тяхното създаване, както и резултатите, които следва да постигнат. Фокус във всеки стратегически документ са целите, приоритетите и мерките за реализация. Те са проблемните места, които е необходимо внимателно да се проучат и да се подкрепят с анализ и разработване на публични политики. Обвързването на мерките към възможностите за развитие на съответната територия са индикатор за адекватно проведени политики, а оттам и до предпоставка за повишаване на стойностите на съответните икономически показатели.

Настоящият дисертационен труд е опит за задълбочено представяне на връзката между публичните политики и стратегическите документи за регионално развитие в стремежа дадена територия/регион да повиши стойностите на социално-икономическите си показатели. Изследването се осъществява посредством анализ на модела на публични политики в страната и приетите стратегически документи за регионално развитие.

В представения труд се изследва наборът от теоретично-информационни, методологични и практико-приложни постановки, които са свързани с приетите стратегически документи за регионално развитие и подходите за прилагане на публични политики.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са публичните политики за управление на районите от ниво 2, съществуващи в стратегически документи за регионално развитие, по примера на Западна България.

Предмет на изследването са взаимовръзките между публичните политики в съществуващите стратегически документи за регионално развитие на регионите от второ ниво, по примера на Западна България.

3. Основна хипотеза на изследването

С помощта на събраната теоретична и емпирична информация, както и направения преглед на нормативни и стратегически документи, в рамките на дисертационното изследване се търси отговор на въпроса:

„Възможно ли е чрез реализиране на публичните политики, заложен в стратегическите документи за регионално развитие да се създадат условия за подобряване на показателите за развитие на районите от ниво 2, по примера на Западна България?“

4. Цел и задачи на изследването

Целта на дисертационния труд е да се изследва и оцени ролята на публичните политики в стратегическите документи за регионално развитие при управлението на районите от ниво 2 в Западна България.

За постигането на формулираната цел, в дисертационния труд, са поставени следните задачи:

- Да се обоснове обхватът на Западна България, да се представят основните аспекти за регионализация на дадена територия и да се разкрие научната същност на категориите „район“ и „регион“;
- Да се изведат основните принципи за възникване на регионални диспаритети;
- Да се анализират теоретико-методологичните основи на регионалното развитие и политиката в тази насока;
- Да се разгледат основните концепции за регионално развитие от 1999 г. до днес;
- Да се изведат и изяснят различията между социално-икономическото райониране и административно-териториалното деление в контекста на регионалното управление;

- Да се подложат на анализ основните концепции за публични политики и стратегически документи за регионално развитие, като се изследва и връзката между тях;
- Да се представят основните модели на управление на страната и административното деление на територията;
- Да се направи сравнителен анализ на регионите от Западна България като основа за провеждане на публични политики.

5. Използвани методи и методология на изследването

При подготовката на изследването са използвани различни методи и подходи, в зависимост от решаването на конкретните задачи, свързани със спецификата на разглеждания обект, периода на проучване и наличните информационни ресурси. Настоящият дисертационен труд се основава на приложението на исторически, пространствен, комплексен и системен подход. Използвани са общонаучни и частни методи като сравнителен анализ, математико-статистически, географско описание, SWOT анализ и др. Извършен е анализ на наличните нормативни, стратегически и документални източници.

Теоретичната основа на дисертационния труд се базира на трудове на български и чужди изследователи в областта на регионалното развитие, пространственото планиране, икономическата география, демографията, публичната администрация и др. Относно информационното осигуряване са взети данни от НСИ, Инфостат, Единния информационен портал за Структурните фондове на Европейския съюз, ИСУН, национални стратегически документи и др.

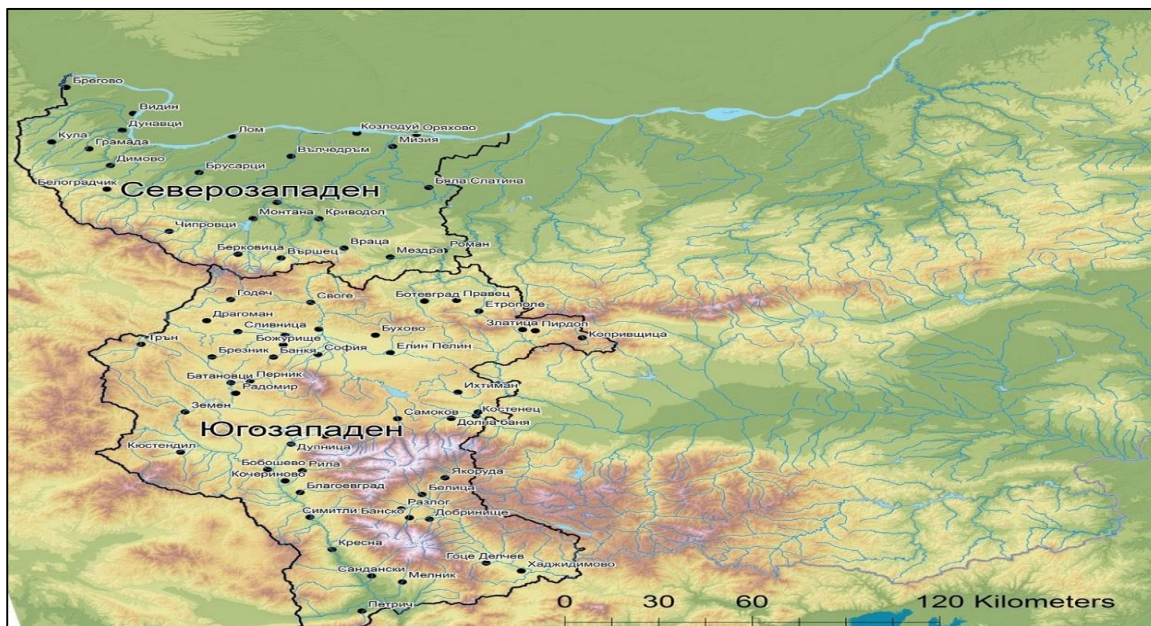
6. Географския обхват на понятието „Западна България“

В настоящото изследване, като географски обект част от землището на страната, Западна България включва територията от границата с Република

Сърбия и Бивша Югославска Република Македония на запад, на север река Дунав, на изток граничи с административните граници на областите Плевен, Ловеч, Пазарджик, Пловдив и Смолян, и на юг – до държавната граница с Република Гърция (Фигура 1).

Фигура 1 Фигура, отразяваща природогеографските характеристики на Западна България, с включени наименования на основните градове от селищната система

Източник: чрез ГИС приложение – ArcGIS 10.

В административен контекст, разглежданата територия, съвпада с действащите до 2008 г. два района за планиране – Северозападен и Югозападен, с прилежащи области Видин, Враца, Монтана, Софийска област, София-град, Перник, Кюстендил и Благоевград. От обхвата на така обособената територия са изключени областите Ловеч и Плевен, които са разположени по-скоро в северната част на страната. Аргумент в тази посока са слабите районообразуващи връзки. За тях е показателно, че два от областните центрове в сегашния Северозападен район от ниво NUTS 2 нямат пряка транспортна връзка – Монтана и Ловеч.

Изборът на тази част от страната, като основа за анализ е в съответствие с изявените контрасти в развитието на Северозападния и Югозападния район и по-конкретно на областите в тях. Обособяването на Западна България като отделна макроструктура е част от разработки и схеми представени от учени като А. Бешков (1934), И. Пенков и Т. Христов (1954), проф. Т. Йорданов (1954), Э. Валев (1957), колектив от проф. Ив. Захариев, проф. Д. Брадистилов, Р. Найденова, проф. П. Попов и В. Василев (1962), Димитров (2008, 2014) и др. Всяка една от схемите за подялба на страната включва отделен Западен район или два/три отделни региона, които попадат в териториалния обхват на обособената територия. От разработените модели за регионализация на страната за целите на изпълнителната власт водещи схеми са тази от 1961 г. и нейният еквивалент от 2006 г. Интерес към тази територия имат и отделни организации. Примери са проучването на Фондацията за реформа в местното самоуправление (ФРМС) от 2013 г., където са посочени два варианта (Вариант 7 и Вариант 8), с акцент Западна България и др.

7. Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави и заключение с общ обем 178 страници. Отделно са включени списък на използваната литература, списък на фигурите, списък на графиките, списък на таблиците и приложения. В библиографската справка са посочени 158 източника, от тях 110 на кирилица и 48 на латиница. В допълнение са посочени 57 нормативни, стратегически и документални източника, както и 11 интернет адреса. Дисертацията съдържа 25 фигури, 10 графики, 5 таблици и 9 приложения. Номерата на всички включени в автореферата фигури и таблици съвпадат с тяхната номерация в дисертационния труд.

8. Публикации, свързани с дисертационния труд

Димитрова, П., Регионалните диспаритети – предпоставка за или проблем при развитието на регионите?, сп. „Бизнес посоки“ ISSN 2367-9247, брой 2/2017, стр. 81 – 87. – на български и английски език. Достъпна на: <http://research.bfu.bg:8080/jspui/bitstream/123456789/779/1/Dimitrova%20BG.pdf>

Димитрова, П., Ролята на публичните политики в стратегическите документи за регионално развитие в България, сп. „Бизнес посоки“ ISSN 2367-9247, брой 2/2018, стр. 111 – 120. – на български и английски език.

Б. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

В увода се обосновава актуалността на темата. Определят се обектът и предметът на изследването. Поставя се основната хипотеза на изследването и три работни хипотези, които да я докажат. Формулира се цел на изследването и свързаните с нейното постигане задачи, използваните подходи и методи на проучване, както и териториалният обхват на изследваната част от страната.

ГЛАВА ПЪРВА. ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПУБЛИЧНИ ПОЛИТИКИ

В първа глава са разгледани теоретичните основи на регионалното развитие и политика. Анализирани са основните аспекти за диференциране на територията на страната на отделни региони. Изследвани са понятията „район“ и „регион“ и причините за възникване на регионалните диспаритети. Представени са основни данни за вълните на Кондратиев и циклите на Кузнец, които очертават рамката, в която се намира съвременното познание и развитие на обществото. Разгледани са основните концепции на регионалното развитие в България от 1999 г. насам. В този анализ са включени данни относно предприсъединителния процес на страната ни към ЕС, както и програмните периоди 2007-2013 г. и 2014-2020 г. Раздел 3 акцентира върху регионалното управление и разликите между социално-икономическото райониране и административно-териториалното деление на страната.

1.1. Регионално развитие и регионални диспаритети

1.1.1. Основни аспекти

Диференцирането на територията на дадена страна на отделни региони несъмнено е сложен процес. Той се осъществява чрез използването на един или повече ключови показатели или е следствие от политически, икономически, административни и културни процеси, които протичат в страната. Повечето проучвания в тази насока са свързани с анализ на отделни фактори, които оказват влияние върху динамиката на проблемите във времеви хоризонт. В тази връзка в изследването са разгледани част от аспектите, които могат да доведат до дисбаланси в развитието на териториалните единици или до промяна в модела на административно-териториалното деление. Сред тях са географското положение, демографският аспект, социално-икономическите фактори и условия, екологичният, културно-политическият и административно-правният аспект.

„*Пространството*“ има основополагащо методологично значение за географията като наука. То е основата, на която природните и обществените процеси си взаимодействат (Русев, 2008). Познаването на географското пространство е съществено за изучаването на регионите, като фактор за развитие на територията. От друга страна, демографските особености в конкретната териториална единица са в основата на вземане на адекватни и информирани решения в процеса на създаване на стратегически документи и анализ на публични политики.

Използването на социално-икономическия фактор е свързано с определяне нивото на развитие на секторите, икономическите дейности, организацията на селищната мрежа и обществото, както и нивото на доходи в региона (Василева, 2002). Неговото отчитане в процеса на изготвяне на стратегически документи и анализ на политики е необходимо с цел правилно адресиране на мерките към установените в региона проблеми.

Предприемането на мерки за постигане на устойчиво развитие на отделните региони е ключово за тяхното съхраняване в този им вид и обхват за по-дълъг период от време.

Различията в културно отношение между отделните групи общности се дължат на определящите ги характеристики, които формират тяхната културна идентификация. Затова изследването на хронологичните промени в развитието на дадено общество не е случайно. Историческият фактор служи за характеризирание на етническата, национална и религиозна структура на обществото (Василева, 2002, стр. 286). В допълнение, административно-правният аспект се свързва с приетото законодателство и водената политика за регионално развитие. Анализирането на настъпилите промени в този аспект ще доведат до вземане на адекватни решения при програмиране на регионалното развитие в страната.

1.1.2. Регион

Регионът, по-лесно може да бъде разпознат, отколкото определен. Дефиницията му зависи от проблема, който се изследва. Едновременно може да съществува в конкретна страна или да обхваща територията на няколко интегрирани страни.

Употребата на думата „*регион*“ в България е дискуссионна, което се дължи до голяма степен на зависимостта на научната общност в страната от разработките на учени от страни в структурата на бившата СССР, където широко приложение намира думата „*район*“. Основна хипотеза за произхода на понятието „*район*“ е френската дума „*rayon*“, която означава „*лъч, радиус*“. В един от своите трудове Э. Алаев (1983) твърди, че „*район*“ е русифициран термин, без „*териториално*“ съдържание. Доводите му за това са свързани с промените в края на 70-те и началото на 80-те години на XX в., когато в страните от СССР се наблюдава известен отлив от употребата на термина. Аргументи за намаляване на употребата на понятието „*район*“ може да открием

и в изследвания на Славейков (2000), според когото е нормално и правилно при характеризирането на обособени части от земната повърхност, които се отличават със специфичните си природни и социално-икономически условия да се използва терминът „*регион*“. От друга страна, Бояджиев (2005) изследва два варианта за произхода на термина „*регион*“. Въз основа на изследването, Бояджиев посочва, че използването на понятието „*район*“ следва да се отнася до по-голяма степен на централизация на управлението, докато терминът „*регион*“ е по-скоро символ на делегирани правомощия към по-ниски нива от йерархията в управлението.

Едно от най-значимите определения за същността на региона е дадено от английският проф. Питър Хагет (2001). В своята книга „*Geography: A Global Synthesis*“, Хагет класифицира регионите на основата на един или няколко признака и по отношение на човешката окупация върху пространството. В тази връзка ги поделва на униформени, нодални и планови региони.

Въз основа на разгледаните в дисертационния труд хипотези за употребата на двете понятия, може да се обобщи, че използването на думата „*район*“ при администрирането на територията на държавата не е препоръчителна. Това се дължи на неговия по-общ характер. Въпреки това, използването на термина при АТУ продължава, като се наблюдава смесване на двете понятия при дефинирането на „*статистически райони*“, които се развиват благодарение на „*регионална политика*“ и приет Закон за „*регионалното*“ развитие. Подобен подход не следва да се приеме като правилен по отношение на нарастващите процеси на глобализация и регионализация, които налагат единни подходи при провеждане на регионални политики.

1.1.3. Регионални диспаритети

Регионалните диспаритети представляват различие или неравенство в показателите, процесите и явленията, характерни за обособени териториални структури, които възникват в най-малко две отделни териториални единици, нар. региони. Характерно за тези дисбаланси е, че се променят във времето и пространството и то нееднакво. В това отношение могат да бъдат посочени две основни причини за тяхното изучаване. Първата касае дефиниране на разликите между регионите, за да се определи какво е въздействието от техните промени. Втората причина се отнася до разглеждането на различията между субектите, т.е. тяхната уникалност, която ще доведе до засилване на конкурентоспособността на всеки един от тях. Второто аргументира тезата, че диспаритетите на регионално ниво не са недостатък, а по-скоро са задължително условие, за да се генерира ръст в икономиката на дадена страна. Догонването в развитието на регионите с по-високи общи показатели следва да се реализира чрез политика, която да не създава напълно еднакви региони, а да се прилага за всеки един като отделен, частен случай.

В допълнение, комплексният характер на регионите, наличието на голям брой отделни системи, прави невъзможно тяхното линейно математическо програмиране. По тази причина, два напълно еднакви по количествени характеристики региона със сходни производствени резултати, възрастова структура и заетост, могат да бъдат с напълно противоположни тенденции на развитие. Внимателният подбор на индикатори за анализирането им ще доведе до правилно прогнозиране на бъдещото им развитие. Затова и изследването на регионалните диспаритети не е самоцелно, а задължително условие при вземането на пространствено-ориентирани и социално-икономически решения за развитието на дадена територия.

1.1.4. Регионално развитие – като обект на изследване

Регионалното развитие (РР) е процес, при който по-бедните региони в страните догонват по-развитите. В него се включват едновременно развитие и растеж, които се постигат чрез акумулирано през годините научно познание.

По отношение на същността на процеса са приети различни дефиниции. В монографията на Българската академия на науките (БАН) от 2002 г., под термина „*регионално развитие*“ е посочен „*комплекс от демографски, икономически, социални, инфраструктурни, екологически и др. процеси протичащи по различен начин и интензитет и водещи до появата на териториални различия и специфични по своята същност проблеми в териториите, наречени региони*” (БАН, 2002). Според Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР¹), РР е общо усилие за намаляване на регионалните различия чрез подкрепа на икономическите дейности в регионите, докато Kocziszky и колектив (2009) го определя като дейност, която цели подобрене на „*социалния, икономическия и екологичния потенциал на конкретна (географски обособена) площ*”.

1.1.5. Същност на политиката за регионално развитие

С настъпилата промяна в политическите възгледи, през последното десетилетие на XIX в. и първите две десетилетия на XX в., държавата получава водеща роля за провеждане на публични политики. Институционализирането на този процес разширява функциите и на регионалната политика (РП), която се възприема като условие за повишаване нивото на икономическо развитие и растеж на дадена страна (Kocziszky, 2009). Това е причината, днес РП да се приема като практически инструмент за осигуряване на стабилен икономически растеж в определена територия. Нейният инструментариум включва набор от определени решения, концепции и теоретични модели, които

---

¹ <http://www.oecd.org/cfe/regional-policy/regionaldevelopment.htm> - последно посетен на 18.01.2019 г.

целят ефективно въздействие и върху най-отдалечените части от територията на дадена страна с еднакъв размер, направление и скорост на развитие (Streżalski, 2008).

Според Димитров (2014), регионалната политика представлява инструмент с надведомствен характер, който е симбиоза от определени секторни политики. Този инструмент се прилага като специфичен алгоритъм, целящ акумулиране на синергичен регионален ефект за цялото население на конкретната територия.

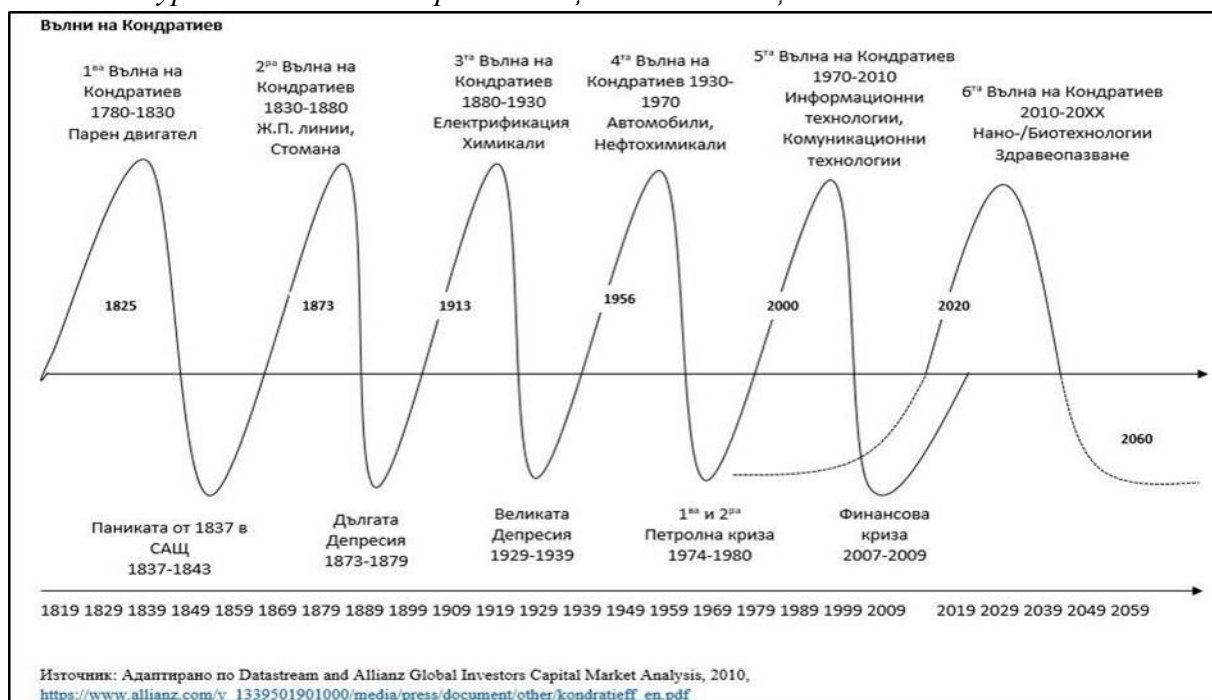
1.1.6. Вълни на Кондратиев и Цикли на Кузнец

В средата на ХХ в. се създават теории за цикличността на икономическото развитие. Тези колебания се характеризират с непрекъсната повторемост в развитието на икономическите системи, при които първоначално инициращите промяна сили (центробежни сили) се натрупват и усилват взаимно, докато в един момент, тяхната сила отслабва и се заместват от сили, действащи в противоположна посока (центростремителни). Центростремителните сили се укрепват до момент, в който започват да губят своя интензитет и отстъпват на противоположно действащите центробежни сили. Това води до циклична повторемост на икономическите процеси, която се характеризира с възходи и спадове. Друга особеност на икономическите цикли е тяхната продължителност и причини за проявление (Парашкевова, 2010). Съществен принос за цикличните теории имат изследванията на Кондратиев и Кузнец.

Причините за изучаване на вълните на Кондратиев (К-вълните) са различни, поради връзката им с отделни аспекти на общественото развитие. Водещ мотив за изследването им е прогнозирането на промените свързани с технологичния напредък на обществото. Моделът, който Кондратиев (1920) създава, се основава на икономическия прогрес през годините, на основата на исторически записи на налични икономически показатели като цени, ниво на

интерес, международна търговия, както и производство на въглища и чугун, главно при западните икономики (Grinin, 2016). В тази връзка, ученият идентифицира 5 дълги вълни и техните фази, а с по-нови разработки теорията е доразвита до 6-та вълна, където дългосрочните икономически цикли (вълни) обхващат период от 40-60, а някъде до 80 години (Šmihula, 2011) (Фигура 5).

Фигура 5 Вълни на Кондратиев и цикли на иновациите

Изследванията доказват, че дългите вълни имат нееднаква продължителност през различните етапи. Най-точно и пълно е изследването на Кондратиев в първите две дефинирани от него вълни, докато с напредване на технологиите и прогреса на нациите се забелязва скъсяване в продължителността на вълните, като например кризата от 2007-2010 г., която е в резултат от вълната на революцията в информационно-комуникационните технологии (ИКТ), което от своя страна води до появата на нова вълна. Всяка нова вълна от иновации продължава приблизително, докато печалбите от тази иновация или от целия отрасъл паднат до нивото на други, по-стари и

традиционни сектори. Това е ситуация, в която новата технология, първоначално увеличава капацитета за използване на нови източници от природата, достигайки своите ограничения и не е възможно да ги преодолее без прилагане на друга по-нова технология (Taylor, 2018).

От друга страна, направеното изследване от Кузнец (1930) акцентира върху съществуването на циклични движения, които са по-дълги от бизнес циклите, продължаващи от 3 до 5 години. Това са т.нар. „*second trend*” или второстепенна тенденция с периодичност между 15 и 25 г. Основната техника за идентифициране на дългите вълни, която Кузнец използва, наподобява тази на Кондратиев с разликата, че не елиминира движението на населението (Maddison, 1991). Фокусът на анализа на Кузнец е върху връзката между тенденциите в икономическия растеж и промяната във водещите производства (Парашкевова, 2010).

1.2. Основни концепции на регионалното развитие в България от 1999 г. до днес

1.2.1. Моделът „център-периферия” в ЕС

Анализът е насочен към изясняване на същността и основните характеристики на използвания от ЕС модел на развитие, с които се цели засилване на връзките между отделните страни в качеството на обща наднационална структура, в която отделните национални икономики на развитите и догонващите страни се сближават по съизмерими показатели. Използваните гравитационни модели се основават на теорията на Кристалер за централните места от 1933 г. В хипотезата за централизация при търсенето и предлагането на стоки и услуги се посочва, че то не е фокусирано само в едно централно място, а по-скоро е децентрализирано в йерархия от централни места, където отделните стоки имат определен праг и обсег на разпространение (Gren, 2003).

От друга страна, водената от ЕС политика за пространствено развитие застъпва тезата за полицентричност. Концепцията е създадена още през 1930 г., когато се развива теорията „*център-периферия*“, но на европейско ниво се появява през 1994 г., с приемането на т. нар. Принципи от Лайпциг, във връзка с Европейската перспектива за пространствено развитие (ЕППР, 1999). Основната идея за приемането на този модел е, че *„повечето полицентрични урбанизирани структури ще допринесат за по-балансирано регионално развитие, за намаляване на регионалните неравенства, за увеличаване на Европейската конкурентоспособност, за по-пълна интеграция на Европейските региони в глобалната икономика, и за устойчиво развитие“* (ESPON, 2005).

1.2.2. „Центрове на растеж“ в България в контекста на политиката за регионално развитие

Политиката за пространствено планиране е съществена част от управлението на всяка страна. Чрез нея се цели балансиране на икономическите и социални показатели в отделните териториални единици (ТЕ), което се дължи на възникнали диспаритети вследствие от неадекватни или неефективни решения, които оказват влияние върху икономическото развитие на отделните региони.

С кандидатурата на България за членство в ЕС, през 1999 г. започна изпълнението на предприсъединителните ангажименти, където за първи път се разгледа концепцията за полицентрично развитие. Тази перспектива е насочена към създаване на мрежа от градове „*центрове на растеж*“, които да стимулират импулс на развитие в регионите, допълнени от отделни „*оси на развитие*“. Вторите следва да действат в зоните от по-ниско ниво, определени като вътрешни и погранични периферии. Определянето на градове „*центрове на растеж*“ се свързва с два стратегически документа и една програма. Във времеви интервал на провеждане на това изследване документите са

Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (НКПР), Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. (НСРР) и Оперативна програма „Региони в растеж“ за периода 2014-2020 г. (ОПРР 2014-2020). На основата на тези три документа се изготвят схеми, стратегии и планове за отделните териториални единици.

Въпреки че априори ОПРР 2014-2020 г. се опира на двата водещи в страната документа за пространствено и регионално развитие, се забелязва съществено различие в дефинираните градове за подкрепа по програмата. При анализ на избраните градове, разпределени по региони от второ ниво ще забележим съществени диспропорции в техния брой. Тези разлики се дължат частично на форматите на регионите, в които броят на големите и средни градове не е еднакъв (Таблица 3).

Таблица 1 Брой и разпределение на центрове според национални документи и програми по региони

NUTS I/ NUTS II	НКПР - 2020 – нива			НСРР - нива			ОПРР – нива		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
България	<i>1</i>	<i>6</i>	<i>28</i>	<i>1</i>	<i>9</i>	<i>25</i>	<i>1</i>	<i>9</i>	<i>29</i>
Северна и Източна България									
Северозападен район		<i>1</i>	<i>4</i>		<i>2</i>	<i>3</i>		<i>2</i>	<i>4</i>
Северен централен район		<i>1</i>	<i>6</i>		<i>2</i>	<i>5</i>		<i>2</i>	<i>5</i>
Североизточен район		<i>1</i>	<i>3</i>		<i>1</i>	<i>3</i>		<i>1</i>	<i>3</i>
Югоизточен район		<i>2</i>	<i>3</i>		<i>2</i>	<i>3</i>		<i>2</i>	<i>3</i>
Югозападна и Южна Централна България									
Югозападен район	<i>1</i>		<i>5</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>5</i>
Южен централен район		<i>1</i>	<i>7</i>		<i>1</i>	<i>7</i>		<i>1</i>	<i>9</i>

Източник: Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г. и Оперативна програма „Региони в растеж“ за периода 2014-2020 г.

От представените данни се забелязва, че най-голям брой градове са избрани в три региона – Южен централен, Северен централен и Югозападен

район. Този подход е с цел туширане на моноцентричния модел на гр. София в Югозападния район, както и търсене на градове-балансори на гр. Пловдив в Южния централен район. Изборът на повече градове в Северния централен район е свързан с големия брой административно-териториалните единици (АТЕ) в обхвата на региона, както и нелогичното причисляване на Област Силистра към него. Друга характерна особеност е изборът на 6 града по ОПРР 2014-2020 г. в Северозападния район. Те не съвпадат с направените предложения в НКПР и НСРР, където са обособени 5. Доколкото в него няма достатъчно изградени икономически центрове, то предложението обхваща най-големите градове, включително Плевен и Ловеч, и един малък град – Лом. Интерес предизвиква, доколко Плевен и Ловеч реално биха могли да развият северозападната част на страната, при условие, че районообразуващите връзки в региона остават слаби.

1.2.3. Преосмисляне на политиката за регионално развитие от 1999 г. до днес

В този раздел са анализирани предприсъединителния период на България за членство в ЕС и програмни периоди 2007-2013 г. и 2014-2020 г.

Годините между 1999 и 2006 г. обхващат подготовката за членство на България в ЕС. Този период се свързва с изготвяне на стратегически документи и промени в нормативни актове съгласно посочените условия в Договора за присъединяването на Република България и Румъния към ЕС. В тази връзка, през 1999 г. е приет първият Закон за регионалното развитие. За географското научно общество в България приемането на законодателството е много важно събитие. Регулирането на тази материя е отговор на предложените хипотези от редица географски изследователи, които десетилетия наред са алармирали за негативните демографски, икономически и социални проблеми, които имат сериозно пространствено измерение сред регионите (Стойчев, 2009). Едни от първите резултати, свързани със законодателството са регионалните планове

за развитие, които се създават на принципа „отдолу нагоре”. Тази планова система е основана на абсолютно нов за страната ни подход.

В периода 2007-2013 г. се реализира първият за България програмен период като член на Съюза. Водещ документ за периода е Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г., която описва ролята на структурните фондове за България, чрез които се финансират водещите приоритети. В нея са разписани две средносрочни цели и четири приоритета, от които водещ за пространственото развитие е Приоритет 4 „Подкрепа за балансирано териториално развитие“. Относно част от предприетите действия по този приоритет в изследването са представени данни за изпълнени проекти по Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г. Като извод реализираните проекти от първия за България програмен период не дават желанния резултат за балансирано развитие на регионите. Поради тази причина, част от приоритетните направления остават водещи и за следващият програмен период.

Програмен период 2014-2020 г. не започва с директно изпълнение на новите стратегически документи и оперативни програми. Това се дължи на забава в тяхната подготовка и одобрение. Водещ за периода документ е Споразумение за партньорство на Република България, очертаващо помощта от Европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014-2020 г. Чрез него са определени целите и приоритетите на България при използване на средства от Европейските структури и инвестиционни фондове (ЕСИФ) в съответствие със Стратегията „Европа 2020”. Констатираните различия между българските региони и средното ниво на развитие на регионите в ЕС, както и „моноцентристкото“ развитие на столичния град водят до сериозни дисбаланси между отделните части на страната, поради което е невъзможно да се използва целия потенциал на територията. В тази връзка, по ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г. следва да се реализират Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) за 39 общини.

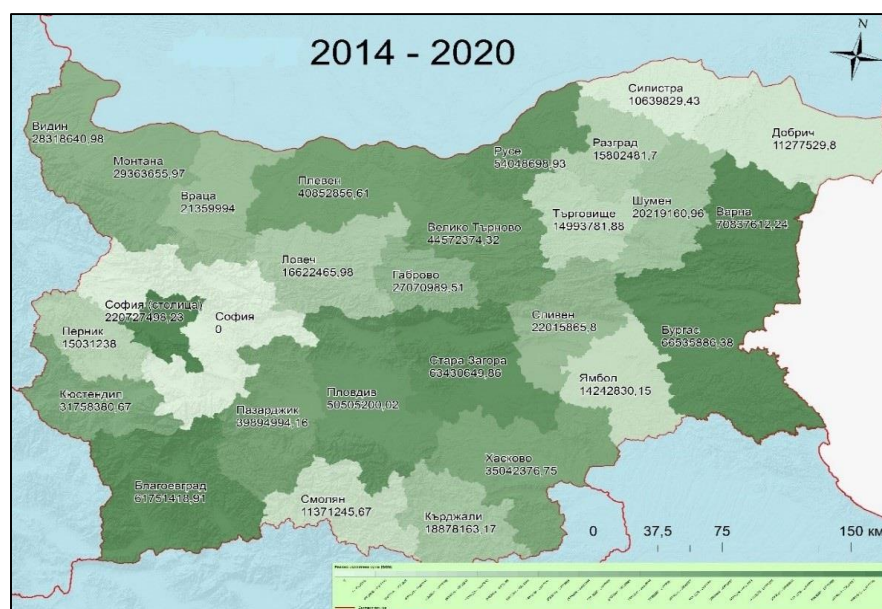
Интерес предизвиква съпоставката в извършеното и планираното разходване на средства за създаване на ИПГВР за двата периода 2007-2013 г. и 2014-2020 г. При първият случай, стойностите са изплатени, а при вторият – договорени (данни от Графики 2. и 4. – Фигури 6 и 7).

Фигура 2 Брой реализирани проекти по Приоритетна ос 1, Под приоритет „Подобряване на физическата среда и превенция на риска“, Процедура 2 „Подкрепа за интегрирани планове за градско възстановяване и развитие“ на ниво Област

Източник:
Данните са събрани от системата ИСУН, актуални към края на м. юни 2018 г. (Приложение 1) – ArcGIS 10.

Фигура 3 Стойност на договорените проекти по Приоритетна ос 1, Процедура „Изпълнение на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020“ на ОПРР 2014-2020 г., на ниво община в лв.

Източник:
Списък на операции по ОПРР 2014-2020 г., Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“, информация за сключени договори по процедура BG16RFOP001-1.039 „Изпълнение на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие 2014-2020“. Актуално към 03.07.2018 г. (Приложение 3) – ArcGIS 10.

Видно и при двете фигури е, че разпределението на средства е неравномерно по територията на страната и през двата програмни период.

1.2.4. Прогноза

Предвид факта, че два програмни периода страната развива едни и същи АТЕ, то новият програмен период едва ли ще има друг акцент. В тази връзка са на лице три основни проблема. Първият е свързан с необходимостта за предприемане на адекватни мерки за справяне с процесите по депопулация в малките населени места и селата, които „изчезват“ от картата на страната. Вторият проблем е в основата на новият модел за регионализацията на страната. Въпреки своите положителни черти, моделът внася и доза песимизъм относно „прехвърлянето“ на области от един регион в друг, което не е научно обосновано. Третият проблем е с продължаващата употреба на Стара планина като естествена преграда между Северна и Южна България.

1.3. Регионално развитие и регионално управление

1.3.1. Управление. Видове управление

Управлението може да се представи като организационен процес, в който се включват етапи на стратегическо планиране, дефиниране на цели, управление на наличните ресурси (човешки и финансови), информационни връзки и последващи оценки (Танев, 2008). От друга страна, държавното управление се характеризира със система на държавни органи и административно-териториална структура на различни нива, което се осъществява по три начина – централизирано, деконцентрирано и децентрализирано.

При централизираното управление, държавата изземва правомощия на местните власти като съсредоточава контрола по вземане на решения и разпределението на ресурси на централно ниво. От друга страна,

деконцентрацията и децентрализацията спомагат за по-ефективно държавно управление. Деконцентрираните звена осъществяват правомощия на централната власт, с териториално ограничена компетентност свързана с интересите на дадена ТЕ, докато децентрализираните органи са по-скоро израз на местно самоуправление, като задачата им е по-добро и ефективно решаване на въпросите и проблемите от местен характер (Калинова, 2010).

С ратифицирането от Народното събрание на Европейската харта за местно самоуправление през 1995 г. страната поема ангажимент да осигури политическа, финансова и административна самостоятелност на отделните териториални общности (Джилджов, 2006). Действията по преминаване към децентрализация не постигат желаните резултати, поради което се налага през 2006 г. Министерският съвет да приеме първата Стратегия за децентрализация за периода 2006-2015 г. Нейна основна цел е прехвърляне на правомощия и ресурси от държавните органи към общините. Ефектът се оказва незадоволителен, предвид което се налага изготвянето на изцяло нова Стратегия за децентрализация за периода 2016-2025 г.

1.3.2. Регионално управление

За управление на регионите в България се говори отдавна. Възможността те да функционират като самостоятелни териториални единици е предмет на изследване в редица научни трудове на Джилджов (2003), Нейкова (2011, 2012), Петров (2013), Димитров (2016), Радославов (2017) и др. Основният проблем, пред който са изправени всички научни тези е свързан с формата на самоуправление. Допълнително условие процесът да се забави е неприетата Европейската харта за регионите, която все още е проект. В тази връзка в настоящото изследване е разгледана първата работна хипотеза.

Работна хипотеза 1: Необходимо ли е районите от ниво 2 да получат административен статут, бюджет и административни функции?

В последните 20 години въпросите на регионалното развитие придобиха друго естество, което доведе до промяна в модела на управление. Това се свързва с последната промяна в разделянето на страната на 28 области и 265 общини, в които се реализира местното самоуправление. При преглед на административно-териториалните промени, настъпили през годините, е видно, че не е налице готовност да се премине към делегиране на правомощия от централната власт към новосъздадени регионални единици. Довод за това е провалът с децентрализацията и местното самоуправление. Друга причина са разнородните потребности на регионите и липсата на институционален и административен капацитет, който да развие конкуриращи се териториални единици.

1.3.3. Социално-икономическо райониране

Според Асенов и Русев (1999), под социално-икономически район следва да се разбира сложно съчетание от стопански отрасли върху конкретна територия, като всеки от тях притежава специфични черти (ГП, ресурсен потенциал, демографски процеси, териториална организация, отраслова специализация на стопанството, екологични проблеми и др.). Изградената регионализация на основата на съществуващите социално-икономически райони се основава на редица принципи.

В монографията на БАН (2002), като основни принципи за социално-икономическото райониране се посочват значимостта на съществуващите граници на регионите, приемствеността в тяхното динамично развитие и съподчинеността между отделните йерархични нива на районирането. Това е доказуемо чрез използването на количествени и качествени показатели за измерване. Така представено, тази регионализация се основава на мерки и действия за въздействие върху съществуващите различия между регионите, с цел постигане на относителна кохезия в нивото на предлагане на публични услуги в отделните части на страната.

1.3.4. Административно-териториално деление

Административно-териториалното устройство (АТУ) е функция на правителството. То се използва като инструмент за провеждане на децентрализирана политика на йерархично подчинени територии чрез пряко „налагане” на административно-териториални единици от страна на държавните органи. Този вид управление е по-скоро продукт на провежданата държавна политика, която цели делегиране на функции и правомощия на местното самоуправление. В тази връзка, от значение за географските изследвания е отговорът на въпроса за отношението между АТУ и социално икономическото райониране. Докато социално-икономическите райони са резултат от действието на общоприетите и обективни икономически закони, то административно-териториалните единици имат по-скоро субективен характер и се свързват с управленски функции по приемане на административни актове. В това отношение, в настоящото изследване е поместена втора работна хипотеза.

Работна хипотеза 2: Еквивалентни ли са АТЕ и форматите на районите за провеждане на регионално управление? Необходимо ли е познаването на Социално-икономическото райониране?

Отговорът на първият въпрос е заложен в приетите нормативни документи за административно-териториално устройство на България. Доколкото Конституцията позволява създаване на второ ниво на управление с изключение на дефинираните области, то административно-териториалните единици и форматите на регионите за провеждане на регионално управление не са еквивалентни. При осъществяването на регионалната политика от значение е броят на административно-териториалните единици и техните районообразуващи връзки. От друга страна, правилното формулиране на

приоритетите на политиката за регионално развитие, както и обособяване на административни граници на регионите при регионалното управление изискват познаването на социално-икономическото райониране.

1.4. Изводи

В резултат от направения преглед на теоретичните основи на регионалното развитие за провеждане на публични политики могат да се направят следните изводи:

- Потвърждава се тезата, че всеки един аспект за регионализация е еднакво важен и може да доведе до възникване на дисбаланси в развитието на териториалните единици. Тяхното добро познаване е необходимо условие с цел вземане на адекватни и информирани решения в етапа на подготовка на стратегическите документи за регионално развитие, както и за анализ на публични политики.
- От съпоставката на инвестициите за интегрирани планове за градско възстановяване и развитие за периоди 2007-2013 г. и 2014-2020 г. е видно, че избраните административно-териториални единици за подкрепа са неравномерно разпределени по територията на страната.
- Прегледът на административно-териториалните промени, настъпили през годините, е видно, че не е налице готовност да се премине към делегиране на правомощия от централната власт към новосъздадени регионални единици.
- Административно-териториалните единици и форматите на използваните днес региони не са еквивалентни. Тези разлики поставят под съмнение ефекта от провежданото регионално управление.

ГЛАВА ВТОРА. ПУБЛИЧНИ ПОЛИТИКИ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Във втора глава са разгледани същността на „*публичните политики*“, стратегическите документи за регионално развитие, връзката между тях и оценките за въздействие на политики и стратегии.

2.1. Публични политики

Терминът „*политика*“ е основна научна категория, която според Ботев (2015) представлява „*система от теоретични възгледи и практически действия, продукт както на цялото общество, така и на специални институции в държавата*“.

Дългогодишното анализиране на публичните политики (ПП) е причина за предлагане на различни дефиниции относно същността им като всички се обединяват около идеята, че те са „*всичко, което правителството в държавата или местната власт избира да прави или да не прави*“ (Томова (2008)). Всяко правителство приема закони, създава политики и разпределя ресурси на всички нива на управление. В този контекст, прилагането на публични политики се определят като система от закони, регулаторни мерки, начини на действие и финансови приоритети, които се отнасят до определен предмет, съгласуван от правителството или неговите представители (Kilpatrick, 2000). Значението на тези политики нараства все повече при вземането на важни за страната решения. По тази причина в процеса на разработване, анализ, мониторинг и оценка е заета голяма част от експертния потенциал в конкретна област. В резултат не съществува политика, която да не разходва финансови средства, която да е политически неутрална или да не води до социални последици.

От друга страна, всяка политика подлежи на анализ. Той следва да включва източници на данни като статистически, икономически, научни и други. Анализиранията политика трябва да съответства на останалите стратегически документи и водени политики, които имат отношение към изследвания проблем. По този начин се постига кумулативен ефект от предприетите действия. Изготвеният анализ служи като ориентир за вземане на правилно решение, но не го гарантира на всяка цена. Той не е нито строго научен, нито представлява обективно технологичен анализ. Причината е, че всеки един експерт, който се занимава с анализиране на политика предлага субективна преценка, а не научно обоснована теза (Танев, 2008).

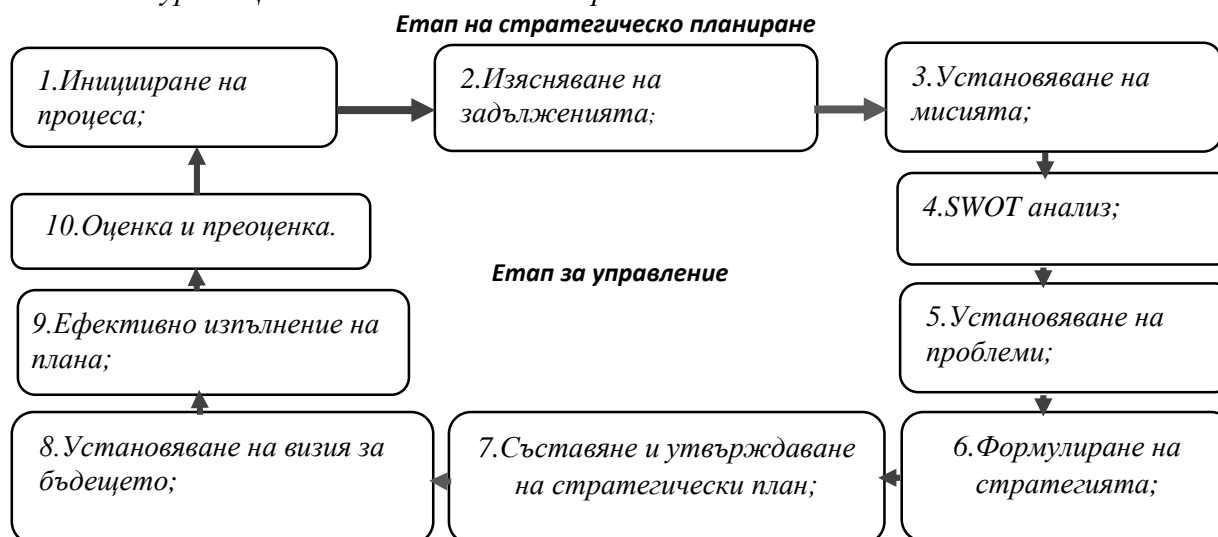
2.2. Стратегически документи за регионално развитие

Стратегическите документи са част от стратегическото планиране, които изпълняват заложените стратегически цели. По думите на Танев (2008), те представляват *„по-малко детайлни планове и повече мотивирани хипотези за бъдещето“*. В това отношение не са нито политика, нито нормативен инструмент. Тези документи създават *„визия“* за нещата, които желаем да се случат в едно обозримо бъдеще. Стратегията не се изготвя на основата на търсене на решение на конкретен проблем. В нея се включват повече от един проблем, но с по-малка обективност върху конкретиката им.

Създаването на стратегия в публичния сектор е цикличен процес, който представлява верига от определен брой стъпки, включващи набор от дейности за изпълнение. Танев (2008) определя 10 последователни стъпки на цикъла за създаване на стратегия в публичната сфера, които условно разделя на две групи: за стратегическо планиране и за управлението на организацията (Фигура 10).

Фигура 4 Цикъл на създаване на стратегия по модела на Танев 2008 г.

За провеждането на регионалната политика в България е създаден набор от стратегически документи. Те включват анализ, управление и мониторинг на развиващите се и взаимодействащи си природни и социално-икономически системи. Стратегическите документи се различават по вид и са йерархически подредени, в зависимост от обхвата на въздействието им. На най-високо йерархично ниво са НСРР и НКПР, които задават визията, целите и основните приоритети за развитие.

В йерархична последователност, след НСРР, е Регионалният план за развитие (РПР). Той заема междинно ниво в документите за стратегическо планиране на РР. Плановете се разработват в синхрон с Регионалните схеми за пространствено развитие и отчитат предвижданията и инвестиционните намерения на секторните стратегии за развитие на територията на конкретния регион.

По-висок обществен интерес представляват при общинските планове и областните стратегии за развитие. Тези документи са най-близо до нуждите на гражданите. Целите и приоритетите им са тясно обвързани и подчинени на РПР, като в тях са засегнати проблемите на малките населени места, пречупени през призмата на националните приоритети.

2.3. Връзка между публичните политики и стратегическите документи, в контекста на регионалното развитие

Главна роля в реализирането на стратегическите документи и публичните политики имат държавните органи и тяхната администрация. Държавното управление е изцяло фокусирано върху формирането и осъществяването на политики. В този контекст, добрите политики се водят изцяло от стратегически цели.

Когато става въпрос за предизвикателства пред развитието на регионите значение имат политиките, които са инструмент за подобряване на качеството на живот на населението. В това отношение, важно значение има връзката между публичните политики и стратегическите документи за регионално развитие. Публичните политики както и изготвените стратегически документи в областта на регионалното развитие се водят от връзките между трите ключови компонента – население, заетост и инфраструктура, които оказват ефект върху пространството. В тази връзка, заложените в стратегическите документи за регионалното развитие цели и приоритети са подкрепени с анализа на публични политики. Търсеният резултат е въздействие върху пространството с цел постигане на предварително заложените цели.

2.4. Оценки на въздействието на публични политики и стратегии

Един от най-важните етапи във формирането на политики е тяхната оценка. Най-общо, те се поделят на предварителна, междинна и последваща. Всяка една се реализира на определен етап от цикъла на политиката – в етапа на подготовка, в момента на изпълнение и след изпълнението.

Ключов момент за всяка политика и стратегия е оценката на въздействие. Тя представлява многоцелеви анализ на резултатите от политиките (Томова, 2008²). Тази оценка обхваща основните аналитични стъпки. Това са

---

² Томова, Т., Изработване на политики, програми, проекти, София, Българско училище за политика, 2008.

идентифициране на проблема, определяне на целите, разработване на варианти на действие, анализ на въздействията и сравняване на вариантите, мониторинг и оценяване (Ръководство, 2014³). Спорни остават изборът на методология и индикатори за оценка, както и практиката да се предлагат само две алтернативи, което ограничава реалните ползи от този механизъм като инструмент за оценка на алтернативи (Калфова, 2018).

2.5. Изводи

Втора глава включва анализ на публичните политики, стратегическите документи, връзката между политиката и стратегията в контекста на регионалното развитие, както и преглед на същността на оценките за въздействие. Изводите, които могат да бъдат направени са:

- Публичните политики представляват инструмент за намеса от страна на правителството, с цел решаване на конкретен проблем и адаптиране към новите реалности в държавата. Анализът им е експертен и представлява субективна преценка, а не научно обоснована теза. Поради тази причина, направеното предложение служи като ориентир за вземане на правилно решение, но не го гарантира на всяка цена.

- Чрез стратегическите документи за регионално развитие не се цели постигне на „най-доброто” състояние. Те съдържат параметри, които да коригират посоката на развитие на конкретната териториална единица, като предлагат модел за въздействие върху пространството.

- Стратегиите и политиките не се конкурират, а служат за удовлетворяването на различни потребности на управлението.

---

³ Ръководството на за изготвяне на оценка на въздействието на законодателството, прието с Решение № 549 на Министерския съвет от 25 юли 2014 г.

Взаимодействието между тях е във въздействието, което оказват върху пространственото.

- Оценките за въздействие са задължителен инструмент за оценка на правилното прилагане на политиките и стратегиите. Ефектът от тяхното прилагане е ограничен, доколкото се употребяват твърде общи индикатори, които не са релевантни за всяка приложена политика и степен на развитие на регионите в страната.

ГЛАВА ТРЕТА. ФАКТОРИ И УСЛОВИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПУБЛИЧНИ ПОЛИТИКИ В СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Трета глава има за цел да представи факторите и условията за прилагане на публичните политики в стратегическите документи за регионално развитие съгласно изготвените документи на национално ниво, да анализира възможните механизми за трансфер на публичните средства при осъществяването им, както и да разгледа основните политики, които са предвидени за физически и юридически лица.

3.1. Публични политики и стратегически документи за регионално развитие на национално ниво

Стратегическото управление е динамичен процес на създаване и изпълнение на конкретни политики. В резултат, общественото управление, което се основава на анализа на ПП, представлява колективен продукт, който въздейства върху бъдещите промени. Към момента на изготвяне на настоящия дисертационен труд се изпълняват 4 основни документа в страната, които задават курса за създаване на политики. Това са Споразумението за сътрудничество и предварителните условия към него, Национална програма за реформи на Република България, Националната програма за развитие „България 2020” (НПРБ 2020) и Конвергентната програма на Република България (2017–2019, 2017–2020 г.). Създадените въз основа на тях политики са средство за намеса на правителството с цел решаване на конкретен проблем и адаптиране към новите реалности в държавата (Фигура 12).

Фигура 5 Стратегически документи на национално ниво

Източник: Фигурата е изготвена чрез събрани данни относно вида на стратегическите документи на национално ниво към м. септември 2018 г., публикувани на Портала за обществени консултации.

В отговор на все по-изявените процеси на регионализация на публичните дейности е необходимо да се гарантира ефективност и ефикасност на разработените публични политики.

В контекста на регионалното развитие, публичните политики се анализират в зависимост от потребностите на отделните териториални единици. Поради разлики в показателите на отделните региони се забелязва разнопосочност при залагането на приоритети в стратегиите. В тази връзка в изследването е поместена трета работна хипотеза.

Работна хипотеза 3: *Стратегическите документи за регионално развитие кои публични политики реално могат да засегнат?*

Публичните политики, които реално могат да се приложат чрез стратегически документи за регионално развитие са тези, които отговарят

конкретно на идентифицираните проблеми на териториалната единица, за която се разработват. Те са следствие на предварително заложените приоритети, подчинени на водещите за страната секторни документи и политики. От друга страна, процесът по прилагане на ПП крие риск, който е свързан с лошо формулиране на целите и приоритетите, слаби хоризонтални политики и неотчетени проблеми в развитието на изследваната територия.

Като проблем пред правилното дефиниране на приоритетите на отделните административно-териториални единици може да се посочат изисквания за изготвяне на стратегическите документи за регионално развитие. В одобрените през 2011 г. „*Методически указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022), Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020), Областни стратегии за развитие (2014-2020) и Общински планове за развитие (2014-2020)*“⁴ се изисква областната администрация и общините сами да изготвят анализ на социалното и икономическото си развитие (стр. 96-98 и 113-115). Подобен подход е спорен, тъй като подлага под съмнение изготвените анализи. Първо, общините и областите не разполагат с налична статистическа информация, а използват данни предоставени от Националния статистически институт (НСИ). Второ, не разполагат с административен персонал с необходимата експертиза. Трето, това може да доведе до подценяване на проблемите, които областите, респективно общините срещат. В тази връзка, един правилен подход за справяне с идентифицираните проблеми е възможността тези анализи да се изготвят на по-високо ниво, напр. в регионални поделения.

По отношение на проблемите, които се срещат при сега действащите стратегически документи, Стефанов (2013) отчита сериозен недостатък на

---

⁴ <https://www.mrrb.bg/bg/metodicheski-ukazaniya-za-razrabotvane-na-nacionalna-strategiya-za-regionalno-razvitie-na-republika-bulgariya-2012-2022-regionalni-planove-za-razvitie-na-rajonite-ot-nivo-2-2014-2020-oblastni-strategii-za-razvitie-2014-2-72043/> - последно посетен на 18.09.2018 г.

приетите стратегии и планове на публичния сектор в България. Тази слабост се изразява в начина на тяхното изготвяне, където стратегияният субект не е поставен в конкурентна среда. Друга особеност е в техния брой, в резултат от който се приемат еднотипни анализи в различни документи. Подобен подход поражда съмнение в ефективността на тези документи, доколкото посочените в тях приоритети могат да бъдат заложиени и в по-малко на брой документи.

Одобрените стратегически документи и програми представляват инструменти, които акумулират идеи и визии за развитие независимо от сектора, за който се създават. Те не са нормативно регламентирани като задължителни за изпълнение, а по-скоро имат препоръчителен характер, което поставя под съмнение тяхната реализация, в контекста на стратегическото управление. От друга страна, публичните политики включени в отделните стратегически документи и програми имат за цел да приведат политическите намерения до реално изпълнение. В тази връзка, окрупняването на броя на стратегическите документи за регионално развитие и оптимизирането на приоритетите, респективно анализирането на публични политики, е възможно да подобри стратегическото управление.

3.2. Механизми за трансфер на публични средства при реализиране на публични политики

Разходването на публични средства е тема, която никога не излиза от дневен ред. Единствено се променят или актуализират механизмите, по които този процес се реализира. Усвояването на средства в контекста на регионалното развитие е с цел преодоляване на съществуващите дисбаланси в условията за развитие на отделните териториални единици. Сред основните механизми за разходване на средства са обществените поръчки, финансовата децентрализация и Кохезионната политика (КП).

3.2.1. Обществени поръчки

Обществените поръчки се свързват с публичните политики чрез своя хоризонтален характер. Най-общо казано, те представляват хоризонтална политика, която пресича всички секторни политики (*вж.* отново фигура 12). Това се дължи на факта, че всяка една провеждана в страната политика се осъществява чрез разходването на публични средства, в съответствие с предвидените в Закона за обществените поръчки правила. В резултат тази материя постоянно е изправена пред нови предизвикателства, свързани с разходване на публични средства при ограничена бюджетна среда, търсене на начини за използване на възможностите за цифровизация и развиващи се пазари, ефективност при постигане на стратегическите цели на политиката и социалните ценности. Стремешът е чрез тях да се постигне максимална достъпност, икономии от мащаба, прозрачност и публичност, като се занижат нивата на нередности, измами и незаконосъобразни практики в процеса по възлагане на поръчки.

3.2.2. Фискална децентрализация

Преминаването към финансова децентрализация (ФД) следва да се разглежда като делегиране на правомощия и отговорности на по-ниски управленски нива за финансиране на публичните услуги (Иванов, 2006).

От гледна точка на регионалното развитие Кугіасоу и колектив (2015) застъпват тезата, че фискалната децентрализация *„има потенциала да намали различията в доходите между регионите, но това потенциално не може да се случи заради проблемите на правителството по отношение на под-националното управление“*. От една страна, увеличаването на фискалния капацитет на регионално или местно ниво може да насърчи регионалната конвергенция поради очакванията, че тези нива на управление ще реагират по-ефективно при местните нужди. От друга страна, фискалната децентрализация

може да увеличи регионалните диспаритети, поради намаляване на преразпределението на ресурси от централното управление, както и по отношение на стремежа на по-богатите региони да извадят от надпреварата по-бедните региони в конкуренцията за фискални ресурси.

Необходимостта от въвеждане на фискални правила при управлението на публичните средства е резултат от склонността на управляващите да разходват повече средства от събраните приходи, вследствие на което се трупат дефицити и дългове. В България за фискални правила за пръв път се споменава в началото на 2000 г., а през 2003 г. е въведен консолидираният държавен дълг като дял от БВП. Този модел дава възможност на всяко правителство само да избере своите фискални правила с цел водене на устойчива фискална политика на страната. В резултат, в действащия модел на управление, общините имат правомощия и вид финансова независимост само при определянето на данъците и таксите, което също е сведено до конкретни параметри в закон, приет от централното управление. Вследствие на което от анализа на Института за пазарни изследвания (ИПИ) за 2017 г. местната данъчна тежест е нараснала, като са регистрирани 62 увеличения и само 8 намаления на данъци. Като причини за покачване на данъците се изтъква *„лошото състояние на общинските бюджети в редица общини и отказът от децентрализация, които принуждават общините да прибегват до вдигане на местните данъци и такси, които са в техните правомощия“*. Тези констатации дават основание да се заключи, че преди да се премине към процес на делегиране на повече финансова независимост на местните власти следва да се осигури силно управление, в което има ясно изразено местно самоуправление.

3.2.3. Кохезионна политика на ЕС

Европейската Кохезионна политика и ЕСИФ представляват най-значимата инвестиционна стратегия за по-конкурентен и социален съюз. В тази

връзка КП е важен инструмент за постигане на сближаване, растеж и развитие между регионите, с който се цели намаляване на регионалните диспаритети.

В последните години се забелязва значителен положителен ефект върху развитието и догонването на развитите региони от изоставащите, благодарение на тази финансова помощ. Въпреки това не са малко случаите на грешки или незаконосъобразни практики при употребата на средства, получени чрез тези фондове. Друг проблем се оказва и изборът на съизмерими индикатори. Обикновено, анализът се основа на статистически индикатори и критерии. Често изборът на показатели води до появата на проблеми с оценяването на ефекта от прилаганата политика, което се дължи на употребата на различни методи за оценка, зависещи от вида и качеството на наличните данни.

3.3. Публични политики по отношение на физически и юридически лица чрез политиките за регионално развитие

Инвестициите в човешкия капитал са от особено значение за просперитета на едно общество. Те не се ограничават единствено до достъп до здравеопазване, образование, преквалификация на индивидите, социално включване, но също и до подобряване на условията за развитие на всеки индивид. В тази връзка всяко правителство приема набор от стратегии и политики по отношение на социални услуги и заетост, образование, бизнес среда, култура, младешки политики, защита на потребителите и др. Част от тях са заложили и в стратегическите документи за регионално развитие, в съответствие с визията за развитие на отделни региони, области и общини.

3.4. Изводи

Разгледаните фактори и условия за прилагане на публични политики в стратегическите документи за регионално развитие дават основание да се направят следните изводи:

- Публичните политики, които реално могат да се приложат чрез стратегически документи за регионално развитие са тези, които отговарят конкретно на идентифицираните проблеми на териториалната единица, за която се разработват.

- Окръпняването на стратегическите документи, в контекста на регионалното развитие, следва да се разбира като възможност за оптимизиране на целите и приоритетите в тях, което положително да повлияе на създаването на публични политики, адресирани към конкретните проблеми на територията, за която се създават.

- Механизмите за усвояване на публични средства са част от реализирането на политиките. Повишаване на доверието в тях и създаването на стабилна фискална децентрализация е в основата на подобряване на качеството на управление на страната.

- От гледна точка на регионалното развитие публичните политики са инструмент за адаптиране към промени породени от вътрешните и външни фактори, влияещи върху развитието на конкретна територия. Поради тази причина те са разнородни по характер и целят освен развитие на конкретната територия и подобряване стандарта на живот на наличния човешки капитал.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. РАЙОНИТЕ ОТ НИВО 2 В ЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ КАТО ОСНОВА ЗА ПОДОБРЯВАНЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ ПОЛИТИКИ ЧРЕЗ СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

В тази глава е направен преглед на прилаганите през годините модели на социално-икономическо райониране и административно-териториално деление на страната, както и възможностите за развитие на публични политики в Западна България.

4.1. Модели и схеми на регионализация през годините

В този раздел са разгледани част от предложените през годините схеми за регионализация на страната, в които се предлага обособяване на един или няколко региона в Западна България.

Процесите по регионализацията на България носят белезите на нивото на управленско и научно разбиране към определен период от време. Те отговарят за реалност, която днес не е актуална. По същество, регионализацията служи като инструмент, чрез който се провежда съвременна регионална политика, като настъпилите промените в условията изискват промени и в обхвата и вида на регионите.

Характерно за отделните периоди е разликата в акцента на създадените схеми. В тази връзка условно могат да се поделят пет, дори шест важни етапа. Първият се характеризира с годините от Освобождението до 1943 г., когато се изучава ландшафтната регионализация и водещ фактор при делението на страната е природният. Вторият период обхваща настъпилите промени от 1944 г. до 1950 г., когато акцент имат икономическите фактори наред с природните. Като трети етап може да се посочи периода между 1950 г. и 1989 г., когато комплексното социално-икономическо райониране се разглежда като висш синтез на географското научно познание (Димов, 2006).

Четвъртият етап включва събитията от 1989 г. до членството на България в ЕС през 2007 г. През този период се узаконява диференцирането на регионите от изпълнителната власт. Следващият етап обхваща предложените схеми след 2007 г., които са свързани както с научни разработки, така и с анализи на правителството и отделни организации. Като нов етап може да се посочат промените в Закона за изменение и допълнение на Закона за регионалното развитие (ЗИДЗРР) от 2018 г., с които се предлага и промяна във форматите на регионите.

Съгласно публикувания за обществено обсъждане проект на ЗИДЗРР от 04 октомври 2018 г., избраният вариант за нова регионална схема включва 4 региона (Вариант 2 на Министерство на регионалното развитие и благоустройство – МРРБ). Този модел отчасти припокрива предложения от ФРМС вариант 5 (ФРМС, 2013), както и се доближава до предложената от проф. д-р арх. Борислав Борисов от 2014 г. нова подялба на страната – част от концепция за нов нормативен регламент на териториално-устройствено райониране на България (Борисов, 2014) (Фигура 25).

Фигура 6 Карто-схема на Вариант 2, предложен като модел за нова регионализация на страната с ЗИДЗРР от 2018 г. (Териториални характеристики)

Източник: Електронен адрес на МРРБ <http://www.mrrb.government.bg/bg/mrrb-predlaga-promeni-v-obhvata-na-rajonite-za-planirane/>

При прегледа на предложенят акт, могат да се изведат и няколко притеснителни момента. Не става ясно Югозападният район спрямо кое остава югозападен. Друг съществен недостатък е продължаващото използване на Стара планина като естествена бариера между Северна и Южна България, което е предпоставка за изолиране на голяма част от населените места, разположени в планинските територии.

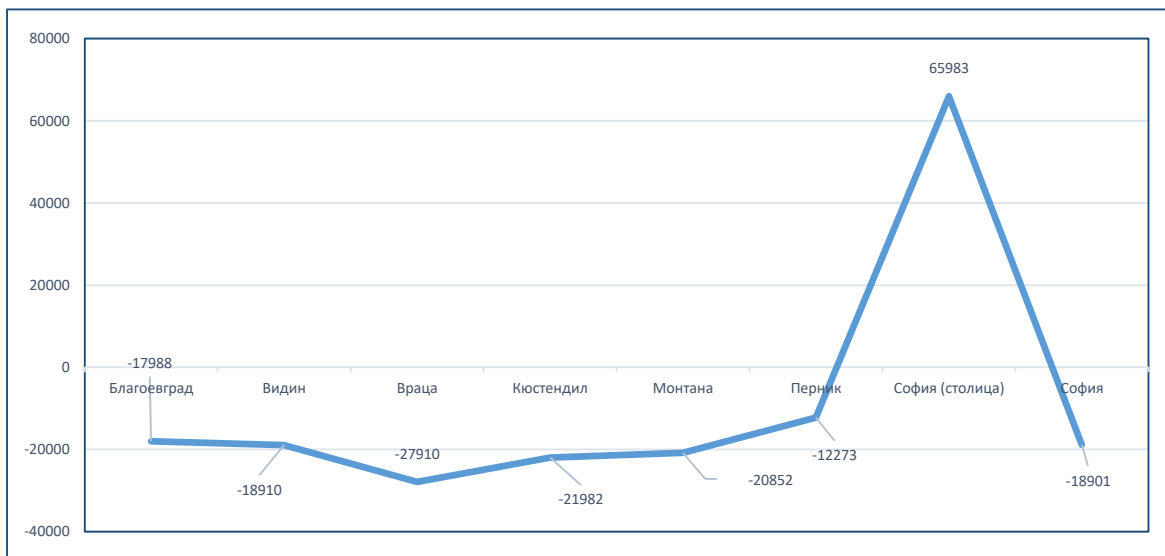
4.2. „Западна България“ като основа за провеждане на публични политики

Пространственият модел, върху който се извършва анализът включва два региона с различен териториален обхват, демографски, икономически и природен потенциал, както и различна селищна структура. По тази причина се забелязват и дисбаланси в тяхното развитие.

Северозападният район (СЗР) обхваща сравнително малка площ от територията на страната, която се изчислява на 10 606,9 кв. км или близо 9.5% от площта на страната, докато Югозападният район (ЮЗР) е близо два пъти по-голям, с обща площ от 20 270.0 кв. км. (18.3%). Размерът на територията на втория е условие за по-големи възможности за развитие във връзка с природоресурсния, демографския, социалния, икономическия потенциал и по-голямата селищна мрежа.

Големи диспропорции се забелязват и в броя на населението на двата региона. За периода от 2010 г. до 2017 г. е регистрирана трайна тенденция в намаляване на числеността на населението по области, което е в съответствие с общата тенденция за демографска криза в страната (Графика 7).

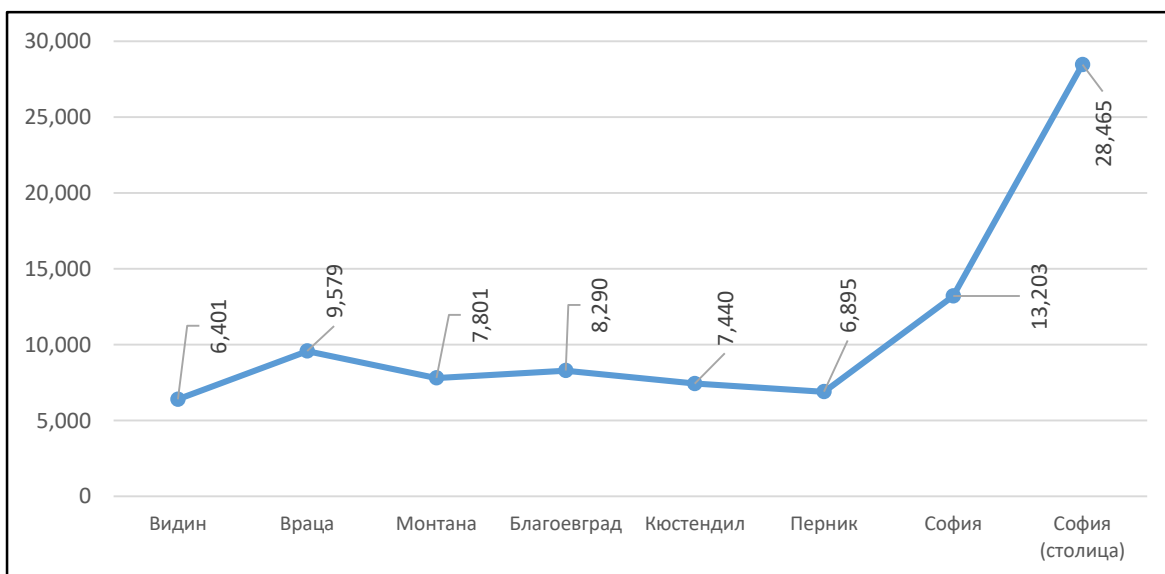
Графика 1 Разлика в броя на населението по области в Западна България за периода 2010-2017 г.

Източник: данни от Информационната система Инфостат (<https://infostat.nsi.bg/>) и НСИ (<http://www.nsi.bg/>)

Съществени разликите се отчитат и при показател Брутен вътрешен продукт (БВП) на човек от населението (Графика 9).

Графика 2 БВП на човек от населението по области в Западна България за 2016 г., в лв.

Източник: по данни от НСИ (<http://www.nsi.bg/>)

Данните от Графика 9 представят големи различия в средното количество на стоките и услугите, които се падат на един човек от населението в посочените области. Видно от нея Софийска област се нарежда веднага след столичния град като изпреварва области с наличие на средно големи градове. Това повишаване на доходите се дължи основно на близостта до столичната агломерация, на наличната инфраструктура и пътуванията с цел работа в нея. По тази причина, всички населени места в Софийска област, които са инфраструктурно обезпечени изпълняват функциите на „градове-спални“ и осигуряват работна ръка за столичния град. Оттук, доходите в тях са по-високи, но реално част от тях се разходват в област София-град.

Разлики могат да се открият по всички показатели. Те се дължат на спецификите в развитието на двата региона. Резултатите показват, че въпреки наличието на набор от стратегически документи за регионално развитие и приложени чрез тях публични политики кохезия между регионите не е постигната. Това се дължи на прекалено общите приоритети, които целят да обхванат всички области за развитие, поради което политиките не успяват да постигнат търсения ефект.

4.3. Съпоставка на изготвените Междинни оценки на Регионалните планове на регионите от Западна България за периода 2014-2020 г.

Използваните данни в тази част от анализа включват общо 4 документа. Това са Регионален план за развитие на Югозападен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. (РПР на ЮЗР), Регионален план за развитие на Северозападен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. (РПР на СЗР), Междинна оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2014-2020 г. на Северозападен район от ниво 2 и Междинна оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2014-2020 г. на Югозападен район от ниво 2. Анализът на документите за Северозападния район включва анализ на целите и приоритетите, които са релевантни към областите Плевен и Ловеч. Тази

условност е свързана с обстоятелството, че към момента на изготвяне на този дисертационен труд двете области попадат в този териториален обхват. Въпреки отчитането им, посочените цели и приоритети отговарят напълно на посочените и от области Видин, Враца и Монтана.

Системата за наблюдение и оценка на РПР се състои от две основни групи индикатори – предварително установени в национални и европейски стратегически документи и специфични показатели за наблюдение на отделните приоритети на плана. В първата група се включват индикаторите посочени в НСРР, стратегия „Европа 2020“, както и глобалните екологични индикатори за напредъка по прилагането на Конвенциите от РИО. Извършените междинни оценки на двата плана се създават на основата на предварително заложените в стратегическите документи индикатори (РПР на ЮЗР, стр. 153-155) и критерии за оценка (РПР на СЗР, стр. 159-163).

При прегледна на извършените междинни оценки се установява, че наложените индикатори за оценка на изпълнението на заложените първоначално цели, приоритети и мерки не отчитат ефектите от предприетите действия, респективно проведени политики. В тази връзка остава съмнение относно приложените публични политики чрез стратегическите документи за регионално развитие. От друга страна, резултатите от прегледа на двете междинни оценки, всъщност доказват, че публичните политики, заложен в стратегическите документи за регионално развитие, не адресират точно проблемите на територията, за която се разработват. Те са по-скоро отклик на европейските и национални цели и приоритети и се оценяват по скали, които не са релевантни за всеки регион. Поради тази причина стратегиите съдържат необосновани мерки, а политиките имат ограничен ефект.

4.4. Изводи

От анализа в четвърта глава се правят следните изводи:

- Процесите по регионализация на България носят белезите на нивото на управленско и научно разбиране към определен период. Те отговарят за определена реалност, която днес не е актуална. В отговор на незадоволителните ефекти от прилаганата политика в областта, динамиката в развитието на природно-социалните системи и понижените стойности на водещите показатели предложенията за промяна в модела на регионализация на страната ще продължат.
- Съпоставката между водещи индикатори за развитие на регионите от Западна България дава основание да се посочи, че въпреки наличието на набор от стратегически документи за регионално развитие и приложени чрез тях публични политики, дисбалансите между регионите продължават да са осезаеми.
- Резултатите от направените междинни оценки за изпълнение на двата регионални плана показват нееднаквото развитие и стимулиране на двата региона. Публичните политики, заложи в стратегическите документи за регионално развитие не адресират точно проблемите на територията, за която се разработват. Те са по-скоро отклик на европейските и национални цели и приоритети и се оценяват по скали, които не са релевантни за всеки регион. Поради тази причина стратегиите съдържат необосновани мерки, а политиките имат ограничен ефект.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Направеното изследване дава основание да се приеме, че чрез реализиране на публични политики, заложи в стратегическите документи за регионално развитие могат да се подобрят показателите за развитие на регионите от второ ниво, при условие че анализирането и приемането на тези политики е съобразено изцяло с конкретните проблеми на територията, за която се разработват. В това отношение, като недостатък за България е моделът на административна регионализация. Създадените „изкуствени“ региони въз основа на изискванията за акумулиране на статистически данни, не могат да отговорят на нуждите и потребностите на населението от развитие и растеж на регионите. По тази причина използването на този модел за програмиране на регионалното развитие в България изисква промяна в границите на региони, с която да се постигне баланс между централните места и периферията, осите на растеж и съществуващи гравитационни центрове.

Статутът на регионите в условията на глобализация, налагат постигане на балансирано и устойчиво развитие, което да ги направи по-конкурентоспособни в световен мащаб. Подобряването на водещите показатели в икономическо, демографско, социално, екологично и технологично отношение е необходимо условие. Този подход стимулира развитието на трансграничните територии, което извежда балансираното развитие на регионите като ключов процес. Постигането на тази цел е възможно, при условие че се позволи на регионите сами да търсят най-добрият подход за развитие на собствената си територия. Основна цел на посоченото правило е създаване на стратегически документи, които включват европейските и национални цели и приоритети, пречупени през нужди на отделните териториални единици, в частност населени места в региона. Акцентът следва да бъде върху приоритетите на конкретната територия.

Ролята на публичните политики в управлението на регионите е свързано с анализирането на възникналите дисбаланси. Вземането на информирани решения в етапа на анализ на политиките ще доведе до балансирано развитие между регионите.

Несъмнено, стратегическите документи за регионално развитие ще останат най-същественният инструмент, който стратегическото управление познава и прилага. Предприетите действия за тяхното окрупняване следва да се възприема като правилен подход от страна на изпълнителната власт с цел оптимизиране на процесите по програмиране на регионалното развитие.

В заключение, анализирането и приемането на публични политики на основата на стратегическите документи за регионално развитие ще доведе до по-информирани решения за справяне с конкретен обществен дисбаланс, в случай че се отчетът нуждите и на малките населени места. Ключово за реализиране на тези документи е включването на научния потенциал в етапа на разработването им.

СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Направен опит за оценка на ролята на публичните политики, които се реализират чрез стратегическите документи за регионалното развитие при районите от ниво 2, по примера на Западна България;

2. Научно-географски обоснована връзка между публичните политики (политиката) и стратегическите документи (визията) в контекста на регионалното развитие като основа за подобряване на степента на социално-икономическото развитие, което да доведе до желана промяна в показателите описващи отделните региони;

3. Направен опит да се докаже, че сега съществуващите NUTS II региони, определени по административен път, основани на потребността да се акумулират статистически данни, не удовлетворяват в пълна степен регионалната парадигма за развитие и растеж на регионите. Доказано е, че публичните политики, заложили в стратегическите документи не адресират точно проблемите на регионалното развитие и поради това съдържат необосновани мерки или с ограничена ефективност.

БЛАГОДАРНОСТИ

Желая да изкажа благодарностите си към преподавателите от катедра „Регионална и политическа география“ от Геолого-географския факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ за компетентната научна и методическа подкрепа при подготовката на дисертационния труд.